

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО
Навчально-науковий інститут загальноуніверситетської підготовки
Кафедра суспільно-гуманітарних наук

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр»
зі спеціальності 208 «Агроінженерія»
механіко-технологічний факультет

Мелітополь 2019

Інтелектуальна власність. Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 208 «Агроінженерія». Мелітополь, ТДАТУ імені Дмитра Моторного, 2019. - 32 с.

Розробник: викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук, к.і.н., О.О. Мельник

Рецензент: С. І. Пачев кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, археології і філософії МДПУ ім. Богдана Хмельницького

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри суспільно-гуманітарних наук, протокол № 8 « » _____ 2019 р.,

Завідувач кафедри суспільно-гуманітарних наук

доц. _____ О.М. Максимець

Схвалено методичною комісією ННІ ЗУП для здобувачів рівня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності зі спеціальності 208 «Агроінженерія».

Протокол № ___ від «___» _____ 2019 року

Голова доц. _____ Г.Г. Тараненко

ЗМІСТ

1	Вступ	4
2	Методичні вказівки до практичного заняття №1 Тема 1. Поняття та джерела інтелектуальної власності.	5
3	Методичні вказівки до практичного заняття №2. Тема 2. Авторське право.	8
4	Методичні вказівки до практичного заняття № 3 Тема 3. Суміжні права.	10
5	Змістовий модуль 2. Методичні вказівки до практичного заняття № 4. Тема 4. Промислова власність.	11
6	Методичні вказівки до практичного заняття № 5 Тема 5. Патентування винаходів	13
7	Методичні вказівки до практичного заняття № 6 Тема 6. Інші форми інтелектуальної власності.	16
8	Методичні вказівки до практичного заняття № 7. Тема 7. Захист та охорона інтелектуальної власності.	18
9	Методи навчання і контролю	20
10	Структура навчальної дисципліни	23
11	Перелік питань, що виносяться на модульний контроль	25
12	Рекомендована література	27

1. ВСТУП

Мета вивчення дисципліни — опанувати основні теоретичні та методологічні засади регулювання відносин інтелектуальної власності за умов ринкової економіки, приведення законодавства з регулювання питань інтелектуальної власності у відповідність до Конституції України і міжнародних норм приватного права, новітніх вимог сучасності.

Завдання дисципліни - формування у студентів системи науково-теоретичних знань з інтелектуальної власності, визначення та розкриття основних проблем розуміння понять, категорій та інститутів, напрямів розвитку і вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності за умов ринкової економіки і правової держави, вирішення проблем їх застосування в юридичній практиці, виклад їх у навчальному процесі.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

- **знати** теоретичні засади інтелектуальної власності, концепції, основні напрями і проблеми розвитку, удосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності, тенденції та перспективи його розвитку за умов ринкової економіки і демократизації суспільства, основні наукові теорії у сфері інтелектуальної власності;

- **уміти** правильно визначати проблеми інтелектуальної власності та законодавства у цій сфері, шляхи їх подолання, тлумачити та розкривати основні поняття, інститути та категорії інтелектуальної власності, здійснювати наукові дослідження і забезпечувати навчальний процес.

Вивчення інтелектуальної власності повинно базуватися на знаннях, здобутих студентами при опануванні фундаментальних положень цивільного права та інших суміжних правових дисциплін і курсів.

Необхідна інформація про актуальні проблеми предмета та метода, інститутів, понять та категорій інтелектуальної власності надається студентам на лекціях, поглиблюється і закріплюється на практичних заняттях і консультаціях, а також дистанційно. Разом з тим у нових умовах зростає значення самостійної позааудиторної роботи студентів. Контроль знань з дисципліни здійснюється на практичних заняттях, тестуванні та заліку.

Предметним орієнтиром при вивченні дисципліни «Інтелектуальна власність» є тематичний план, складений за змістовими модулями. Обсяг необхідного програмного матеріалу визначений у розділі «Зміст дисципліни». Для полегшення контролю щодо здобутих знань у методичці вміщено питання для самоконтролю.

Список літератури містить майже всі основні науково-теоретичні джерела, що стануть у пригоді при вивченні дисципліни. Для полегшення навчання та підвищення його ефективності необхідно додатково використовувати Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять з дисципліни «Інтелектуальна власність».

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ»

Методичні вказівки до практичного заняття №1 (2 год.)

Тема 1. Поняття та джерела інтелектуальної власності. [1; 7, с.5...22; 11, с.3...45; 13, с.4...70]

Мета заняття.

Загальна: ознайомлення студентів з основними поняттями інтелектуальної власності.

Конкретна:

а) знати – теоретичні засади інтелектуальної власності, концепції, основні напрями і проблеми розвитку, удосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності, тенденції та перспективи його розвитку за умов ринкової економіки і демократизації суспільства, основні наукові теорії у сфері інтелектуальної власності;

б) вміти – правильно визначати проблеми інтелектуальної власності та законодавства у цій сфері, шляхи їх подолання, тлумачити та розкривати основні поняття, інститути та категорії інтелектуальної власності.

Основні поняття: «інтелектуальна власність», «суб'єкти права інтелектуальної власності», «об'єкти права інтелектуальної власності», «джерела права інтелектуальної власності».

Питання для обговорення

- 1.1. Поняття інтелектуальної власності.
- 1.2. Суб'єкти та об'єкти інтелектуальної власності.
- 1.3. Джерела права інтелектуальної власності.

1.1. Поняття інтелектуальної власності.

Історія становлення та розвитку правової охорони результатів інтелектуальної власності в Україні та світі. Загальна характеристика основних теорій у сфері інтелектуальної власності. Офіційні підходи до визначення поняття інтелектуальної власності.

Поняття та зміст інтелектуальної власності. Значення інтелектуальної власності. Поняття творчої діяльності. Право інтелектуальної власності в об'єктивному та суб'єктивному розумінні. Співвідношення понять інтелектуальної власності та власності.

Види інтелектуальної власності. Результати творчої діяльності як об'єкти правовідносин у сфері інтелектуальної власності. Інші результати діяльності як об'єкти інтелектуальної власності.

1.2. Суб'єкти та об'єкти інтелектуальної власності.

Автор як суб'єкт інтелектуальної власності. Визначення авторства. Поняття співавторства та його види. Особисті немайнові та майнові права автора: поняття, ознаки та види. Охорона прав автора.

Володарі прав інтелектуальної власності. Набуття прав володіння та їх охорона. Правове становище роботодавців як суб'єктів інтелектуальної власності. правонаступництво та спадкоємство прав інтелектуальної власності. Держава як володар прав інтелектуальної власності. Правове положення патентознавців. Вільні користувачі прав інтелектуальної власності.

Поняття, ознаки та сутність об'єктів інтелектуальної власності. Ознаки охороноспроможності об'єктів інтелектуальної власності. Літературні та художні твори як об'єкти інтелектуальної власності: загальна характеристика. Комп'ютерні програми, компіляції даних (бази даних), компонування (топографії) інтегральних мікросхем як об'єкти інтелектуальної власності.

Загальна характеристика виконання як об'єкта інтелектуальної власності. Фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення як об'єкти інтелектуальної власності. Характеристика наукових відкриттів.

Правове регулювання винаходів, корисних моделей, промислових зразків та раціоналізаторських пропозицій. Сорти рослин та породи тварин як об'єкти інтелектуальної власності. Правове регулювання комерційних (фірмових) найменувань, торговельних марок, географічних зазначень та комерційної таємниці. Способи використання об'єкта інтелектуальної власності.

1.3. Джерела права інтелектуальної власності.

Поняття та ознаки джерел права інтелектуальної власності. Система джерел права інтелектуальної власності. Нормативно-правові акти як джерела інтелектуальної власності. Конституція України як основне джерело права

інтелектуальної власності. Цивільний кодекс України як джерело права інтелектуальної власності: загальна характеристика.

Закони України як джерела права інтелектуальної власності: поняття та види. Підзаконні нормативно-правові акти в системі джерел права інтелектуальної власності. Види джерел права інтелектуальної власності. Загальна характеристика міжнародно-правових актів про інтелектуальну власність. Загальна характеристика Конвенцій, директив ЄС, урядових угод у сфері права інтелектуальної власності. Угода ТРІПС: загальна характеристика. Основні напрями адаптації законодавства України у сфері інтелектуальної власності до права Європейського співтовариства.

Завдання на формування та перевірку вихідного рівня знань та умінь.

1. Охарактеризуйте систему права інтелектуальної власності.

2. Поясніть різницю тлумачення сутності прав на результати інтелектуальної діяльності різними науковими підходами та теоріями. Яке практичне значення таких теорій?

3. Поясніть особливості розподілу прав інтелектуальної власності при створенні об'єкта за замовленням та на підставі трудового договору. Яким чином регулюються такі відносини у ЦК України та на рівні спеціального законодавства про інтелектуальну власність?

4. Охарактеризуйте обмеження майнових прав інтелектуальної власності.

5. Визначте способи судового захисту порушених прав інтелектуальної власності. Які особливі способи захисту прав інтелектуальної власності передбачені законодавством України?

3. Визначте особливості охорони об'єктів інтелектуальної власності на підставі угоди ТРІПС. Як вплинули положення даної угоди на законодавство України?

4. Визначте основні положення Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів 1886 р. та Всесвітньої (Женевської) конвенції

про авторське право 1952 р. Яка різниця в правовому режимі охорони об'єктів авторського права зазначеними угодами?

5. Охарактеризуйте міжнародні конвенції по охороні суміжних прав.

6. Розкрийте основні положення Паризької конвенції про охорону промислових власності 1883 р. В чому полягає зміст права пріоритету (конвенційного та виставочного)? Яким чином закріплюється це право у національному законодавстві України?

Методичні вказівки до практичного заняття №2. (2 год.)

Тема 2. Авторське право. [2; 7, с.23...48; 11, с.46...74; 14, с.45...70]

Мета заняття.

Загальна: ознайомлення студентів з основними поняттями авторського права як інституту цивільного права.

Конкретна:

а) **знати** – теоретичні засади авторського права, концепції, основні напрями і проблеми його розвитку, удосконалення законодавства у цій сфері;

б) **вміти** – правильно визначати проблеми захисту авторського права, шляхи їх подолання, тлумачити та розкривати основні його поняття та категорії.

Основні поняття: «авторське право», «суб'єкти авторського права», «об'єкти авторського права», «автор, співавтор», «твір», види авторських договорів.

Питання для обговорення

2.1. Поняття та ознаки авторського права.

2.2. Поняття та ознаки авторського договору.

2.1. Поняття та ознаки авторського права.

Авторське право в об'єктивному та суб'єктивному розумінні. Загальна характеристика джерел авторського права. Суб'єкти авторського права. Об'єкти авторського права. Авторське право та право власності на носій авторських прав. Майнові та особисті немайнові права автора. Майнові права власника.

Право наслідування та строки охорони авторських прав. Перехід, передавання авторського права. Охороноздатність за авторським правом

матеріалів, розміщених у мережі Інтернет. Охорона авторським правом творів, розміщених в Інтернеті. Види та зміст авторських прав в Інтернеті.

2.2. Поняття та ознаки авторського договору.

Загальна характеристика окремих видів авторських ліцензійних договорів. Міжнародна торгівля ліцензіями.

Поняття, ознаки, зміст, порядок укладення та виконання договорів на створення, видання, поширення та використання об'єктів авторського права. Відповідальність сторін за неналежне виконання чи невиконання авторських договорів.

Завдання на формування та перевірку вихідного рівня знань та умінь.

1. Визначте співвідношення між поняттями «творчість», «інтелектуальна діяльність», «оригінальність», «унікальність». Які ознаки повинен мати твір для надання йому правової охорони?

2. Охарактеризуйте процедуру реєстрації прав інтелектуальної власності на твір. Яке її значення?

3. В чому полягають особливості правової охорони похідних творів, комп'ютерних програм та баз даних.

4. Які права належать упорядникам, перекладачам та співавторам? Як визначаються відносини між співавторами? Які права мають співавтори у роздільному та нероздільному співавторстві?

5. Які спеціальні строки чинності майнових авторських прав передбачені законодавством?

Методичні вказівки до практичного заняття № 3

Тема 3. Суміжні права. [2; 7, с.49...64; 11, с.75...90; 14, с.71...102]

Мета заняття.

Загальна: ознайомлення студентів з основними поняттями суміжних прав як інституту права інтелектуальної власності.

Конкретна:

а) **знати** – теоретичні засади суміжних прав, основні напрями і проблеми їх розвитку, удосконалення законодавства у цій сфері;

б) **вміти** – правильно визначати проблеми захисту суміжних прав, шляхи їх подолання, тлумачити та розкривати основні їх поняття та категорії.

Основні поняття: «суміжні права», «суб'єкти суміжних прав», «об'єкти суміжних прав».

Питання для обговорення

3.1. Поняття та ознаки суміжних прав.

3.2. Поняття та засоби охорони суміжних прав.

3.1. Поняття та ознаки суміжних прав.

Види суміжних прав. Суб'єкти та об'єкти суміжних прав. Виникнення суміжних прав. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав. Використання виконання, фонограми, відеограми та передачі (програми) організації мовлення. Терміни дії суміжних майнових прав. Реалізація суміжних прав.

3.2. Поняття та засоби охорони суміжних прав.

Загальна характеристика способів захисту суміжних прав. Порядок захисту суміжних прав.

Завдання на формування та перевірку вихідного рівня знань та умінь.

1. Охарактеризуйте особливості правового режиму виконань, фоно та відеограм, програм організації мовлення.

2. Поясніть різницю в об'єктах правової охорони відеограм та аудіовізуальних творів.

3. Які права має виконавець. Чи можливі випадки набуття суміжних прав на виконання об'єктів, що не охороняються авторським правом?

4. Якими особистими немайновими правами наділені суб'єкти суміжних прав? Де вони закріплені?

Змістовий модуль 2.

Методичні вказівки до практичного заняття № 1. (2 год.)

Тема 4. Промислова власність. [3; 4; 7, с.65...91; 11, с.90...122; 14,с.103...130; 6, с.5...110; 18, с.3...80]

Мета заняття.

Загальна: ознайомлення студентів з основними поняттями права промислової власності як інституту права інтелектуальної власності.

Конкретна:

а) **знати** – теоретичні засади права промислової власності, концепції, основні напрями і проблеми його розвитку, удосконалення законодавства у цій сфері; правові засади державного регулювання промислової власності в Україні. Міжнародно-правова регламентація захисту від недобросовісної конкуренції та його види.

б) **вміти** – правильно визначати проблеми захисту права промислової власності, шляхи їх подолання, тлумачити та розкривати основні його поняття та категорії.

Основні поняття: «промислова власність», «суб'єкти права промислової власності», «об'єкти права промислової власності», «винахід», «недобросовісна конкуренція».

Питання для обговорення

4.1. Поняття та ознаки промислової власності.

4.2. Поняття та ознаки винаходу, корисної моделі та промислового зразка як об'єктів промислової власності.

4.3. Поняття та ознаки недобросовісної конкуренції.

4.1. Поняття та ознаки промислової власності.

Джерела права промислової власності та їх загальна характеристика. Правові засади державного регулювання промислової власності в Україні. Набуття та зміст права промислової власності.

4.2. Поняття та ознаки винаходу, корисної моделі та промислового зразка як об'єктів промислової власності.

Поняття та ознаки винаходу як об'єкта промислової власності. Суб'єкти винахідницьких правовідносин, їх права та обов'язки. Підстави виникнення, зміни та припинення винахідницьких правовідносин. Види винаходів. Придатність винаходу для набуття права інтелектуальної власності на нього.

Формула винаходу та її правове значення. Порядок отримання патенту на винахід.

Поняття та ознаки корисної моделі як об'єкта інтелектуальної власності. Пріоритет винаходу (корисної моделі). Умови патентоспроможності винаходу та корисної моделі. Придатність корисної моделі для набуття права інтелектуальної власності на неї. Майнові права інтелектуальної власності на корисну модель.

Поняття та ознаки промислового зразка як об'єкта інтелектуальної власності. Придатність промислового зразка для набуття права інтелектуальної власності на нього. Майнові права інтелектуальної власності на промисловий зразок.

Право попереднього користувача на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Захист права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок.

4.3. Поняття та ознаки недобросовісної конкуренції.

Міжнародно-правова регламентація захисту від недобросовісної конкуренції. Види захисту від недобросовісної конкуренції. Правова характеристика недобросовісної реклами, демпінгу, промислового шпигунства та підкупу покупців конкурента. Система органів управління у сфері захисту від недобросовісної конкуренції. Захист від недобросовісної конкуренції.

Завдання на формування та перевірку вихідного рівня знань та умінь.

1. Проаналізуйте процедуру патентування винаходів та промислових зразків.
2. Визначить співвідношення механізмів правової охорони винаходів та корисних моделей.
3. Поясніть значення термінів: “тимчасова правова охорона”, “службовий винахід”, ”винахідницький рівень”, “деклараційний патент”, ”секретний винахід”.

4. Які відомості включає “рівень техніки”? Яким чином він визначається при патентуванні винаходів та корисних моделей?

5. Охарактеризуйте особливості видачі примусових ліцензій.

6. Проаналізуйте співвідношення об'єктів промислових зразків та торговельних марок; винаходів та корисних моделей; винаходів та раціоналізаторських пропозицій.

Методичні вказівки до практичного заняття №5

Тема 5. Патентування винаходів (корисних моделей). (2 год.)

Мета заняття.

Загальна: ознайомлення студентів з основними поняттями патентування та порядком отримання патенту.

Конкретна:

а) **знати** – порядок оформлення прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.

б) **вміти** – правильно оформити та подати до установи заявку на винаходи, корисні моделі та промислові зразки

Основні поняття: «патент», «формула винаходу, корисної моделі», «критерії патентоспроможності», «експертиза заявки», «формула винаходу», «реферат»

Питання для обговорення

5.1. Визначення патенту. Критерії патентоспроможності.

5.2. Подання заявки та її експертиза.

5.3. Формула винаходу, корисної моделі і вимоги до неї.

5.4. Ілюстративні матеріали. Реферат.

5.1. Визначення патенту. Критерії патентоспроможності.

Право на винахід, корисну модель і промисловий зразок охороняються державою і засвідчується патентом.

Оформлення прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки потребує виконання низки формальностей.

Заявка на промисловий зразок має відповідати вимогам Правил складання та подання заявки на видачу патенту України на промисловий зразок, затверджених наказом Держпатенту України від 15 січня 1995 р.

5.2. Подання заявки та її експертиза. Ілюстративні матеріали.

Реферат.

Право на подання заявки передусім має автор. Він може (але не зобов'язаний) подати заявку до Держпатенту України через представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншу довірену особу. Іноземні громадяни і юридичні особи, що мають постійне місцезнаходження за межами України, подають заявки тільки через представників у справах інтелектуальної власності.

На підставі рішення Держпатенту про видачу патенту на винахід, корисну модель чи промисловий зразок Держпатент публікує у своєму офіційному бюлетні визначені ним відомості про видачу патенту. Одночасно з публікацією відомостей про видачу патенту Держпатент здійснює їх державну реєстрацію, для чого вносить до відповідного Державного реєстру України відомості про патент. У місячний строк після цього патент видають особі, яка має право на його одержання.

5.3. Формула винаходу, корисної моделі і вимоги до неї.

Формула винаходу, корисної моделі — це стисла словесна характеристика технічної суті винаходу, корисної моделі.

Формула повинна містити сукупність суттєвих ознак винаходу, корисної моделі, які достатні для досягнення зазначеного заявником технічного результату, і є єдиним критерієм визначення обсягу правової охорони винаходу, оскільки за нею встановлюється факт використання винаходу.

Структура формули винаходу (корисної моделі). Формула винаходу (корисної моделі) може бути однокланковою чи багатокланковою і включати відповідно один або декілька пунктів. Формулу винаходу (корисної моделі) підписують у тому самому порядку, що й заяву про видачу патенту.

5.4. Ілюстративні матеріали. Реферат.

Основні вимоги до ілюстративних матеріалів. Для пояснення суті винаходу (корисної моделі) як додаток до інших графічних матеріалів можуть бути подані фотографії. У виняткових випадках фотографії можуть бути подані

як основний вид ілюстративних матеріалів, наприклад, для ілюстрації етапів виконання хірургічних операцій. Реферат та вимоги до нього.

Завдання на формування та перевірку вихідного рівня знань та умінь.

1. Проаналізуйте процедуру патентування винаходів та промислових зразків.

2. Визначить співвідношення механізмів правової охорони винаходів та корисних моделей.

3. Поясніть значення термінів: “тимчасова правова охорона”, “службовий винахід”, ”винахідницький рівень”, “деклараційний патент”, ”секретний винахід”.

4. Які відомості включає “рівень техніки”? Яким чином він визначається при патентуванні винаходів та корисних моделей?

5. Охарактеризуйте особливості видачі примусових ліцензій.

6. Проаналізуйте співвідношення об’єктів промислових зразків та торговельних марок; винаходів та корисних моделей; винаходів та раціоналізаторських пропозицій.

Методичні вказівки до практичного заняття № 6 (4 год.)

Тема 6. Інші форми інтелектуальної власності. [1; 5; 7, с.120...201; 11, с.130...152, 15, с.256...300]

Мета заняття.

Загальна: ознайомлення студентів з основними поняттями інших форм інтелектуальної власності: компонування інтегральної мікросхеми, раціоналізаторська пропозиція, селекційне досягнення, засоби індивідуалізації товаровиробників.

Конкретна:

а) **знати** – теоретичні засади інших форм інтелектуальної власності, основні напрями і проблеми розвитку, удосконалення законодавства у цій сфері;

б) **вміти** – правильно визначати проблеми інтелектуальної власності та законодавства у цій сфері, шляхи їх подолання, тлумачити та розкривати основні поняття, інститути та категорії цих видів інтелектуальної власності.

Основні поняття: «компонування інтегральної мікросхеми», «раціоналізаторська пропозиція», «сорт рослин», «порода тварин», «торгівельна марка», «торгова назва».

Питання для обговорення

- 6.1. Поняття та ознаки компонентування інтегральної мікросхеми.
- 6.2. Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції.
- 6.3. Правова охорона селекційних досягнень.
- 6.4. Правова природа засобів індивідуалізації товаровиробників.

6.1. Поняття та ознаки компонентування інтегральної мікросхеми.

Придатність компонентування інтегральної мікросхеми для набуття права інтелектуальної власності на нього. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на компонентування інтегральної мікросхеми. Визнання прав інтелектуальної власності на компонентування інтегральної мікросхеми недійсними. Право попереднього користувача на компонентування інтегральної мікросхеми. Захист права інтелектуальної власності на компонентування інтегральної мікросхеми.

6.2. Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції.

Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції. Суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію. Права суб'єктів права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію. Захист права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

6.3. Правова охорона селекційних досягнень.

Поняття сорту рослин та породи тварин. Види прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин. Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин. Термін дії майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин. Порядок та умови патентування сортів рослин та порід тварин. Правова охорона селекційних досягнень у деяких зарубіжних країнах.

6.4. Правова природа засобів індивідуалізації товаровиробників.

Поняття та ознаки товарного знаку. Комерційні найменування та їх види. Роль і функції товарних знаків у суспільному виробництві. Види знаків та вимоги, яким вони повинні відповідати, щоб набути правової охорони. Зміст права власності на товарний знак. Міжнародно-правовий захист від комерційних підробок. Набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

Завдання на формування та перевірку вихідного рівня знань та умінь

1. Визначить різницю в об'єктах правової охорони наукових відкриттів та винаходів; винаходів та раціоналізаторських пропозицій.

2. Охарактеризуйте особливості змісту прав на наукові відкриття?

3. Визначить процедуру охорони раціоналізаторських пропозицій. Чи встановлені мінімальні розміри винагороди за впровадження раціоналізаторських пропозицій?

4. Окресліть особливості охорони селекційних досягнень у галузі тваринництва.

5. Визначить перелік прав інтелектуальної власності на сорти рослин, що охороняються свідоцтвом та прав, правова охорона яких здійснюється на підставі патенту. Поясніть необхідність використання двох охоронних документів (патенту та свідоцтва) для охорони прав на сорт рослин.

6. Проаналізуйте співвідношення термінів: «інтегральна мікросхема», «компонування інтегральної мікросхеми», «топографія інтегральної мікросхеми», «топологія інтегральної мікросхеми». В яких законодавчих актах та в якому значенні вживаються ці поняття?

7. Проаналізуйте співвідношення комерційної таємниці та ноу-хау, комерційної таємниці та конфіденційної інформації. Які відомості не можуть становити комерційну таємницю?

8. Охарактеризуйте особливості правового режиму добре відомих торговельних марок

9. Проаналізуйте процедуру отримання свідоцтва на торговельну марку.

10. Визначить співвідношення термінів: "комерційне найменування", "фірмове найменування", "найменування юридичної особи", "комерційне позначення"; "торговельна марка", "товарний знак", "бренд", "знак обслуговування"; "географічне зазначення", "зазначення походження товару", "найменування місця походження товару", "географічне зазначення походження товару".

Методичні вказівки до практичного заняття № 7. (2 год.)

Тема 7. Захист та охорона інтелектуальної власності. [1; 7, с.210...300; 9,с.5...67; 10; 12, с.5...78; 22, с.10...68].

Мета заняття.

Загальна: ознайомлення студентів з основними формами захисту прав інтелектуальної власності в цивільному, адміністративному та кримінальному праві

Конкретна:

а) **знати** – теоретичні засади захисту інтелектуальної власності, основні напрями і проблеми розвитку, удосконалення законодавства у цій сфері; повноваження державних органів у сфері захисту інтелектуальної власності.

б) **вміти** – правильно визначати проблеми с захистом інтелектуальної власності, шляхи їх подолання, тлумачити та розкривати основні поняття, інститути та категорії цих форм захисту інтелектуальної власності. Реєструвати свої права на об'єкти інтелектуальної власності.

Основні поняття: «судовий захист прав інтелектуальної власності», «позасудовий захист прав інтелектуальної власності».

Питання для обговорення

7.1. Поняття правового захисту інтелектуальної власності.

7.2. Процесуальні гарантії захисту прав інтелектуальної власності.

7.3. Охорона прав інтелектуальної власності в цивільному, адміністративному та кримінальному праві.

7.1. Поняття правового захисту інтелектуальної власності.

Форми захисту прав інтелектуальної власності: судові та позасудові.
Суб'єкти звернення за захистом інтелектуальної власності.

7.2. Процесуальні гарантії захисту прав інтелектуальної власності.

Процесуальні гарантії захисту прав інтелектуальної власності. Судова практика захисту прав інтелектуальної власності. Виконання рішень у справах про порушення прав інтелектуальної власності.

7.3. Охорона прав інтелектуальної власності в цивільному, адміністративному та кримінальному праві.

Охорона прав інтелектуальної власності в цивільному, адміністративному та кримінальному праві. Реєстрація прав на об'єкти інтелектуальної власності. Державний контроль у сфері інтелектуальної власності. Повноваження державних органів у сфері інтелектуальної власності.

Завдання на формування та перевірку вихідного рівня знань та умінь.

1. Поясніть різницю між формами та способами захисту прав інтелектуальної власності.

2. Охарактеризуйте неюрисдикційні способи захисту авторських та суміжних прав. Наведіть приклади самозахисту та застосування засобів оперативного впливу для поновлення порушених авторських прав.

3. Визначте основні способи судового захисту авторських та суміжних прав. Чи можливий судових захист цих прав до моменту правопорушення?.

4. Який порядок застосування компенсації для порушення авторських та суміжних прав? Хто визначає розмір такої компенсації, в якому діапазоні та від обставин він залежить?

5. Охарактеризуйте правові підстави діяльності організацій колективного управління. Який порядок їх державної реєстрації?

6. Визначте правову природу договорів, що укладаються організаціями колективного управління (між організацією та правоволодільцями та між організаціями та користувачами). Які істотні умови та форма таких договорів?

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Відповідно положенням вищої школи і навчальних планів та стандарту академії по управлінню якістю підготовки спеціалістів, **основними формами навчання дисципліни є:** читання лекцій, проведення семінарських занять, самостійна та наукова робота студентів.

- Лекції з метою актуалізації опорних знань;
- самостійна робота з джерелами, конспектом лекцій, допоміжною літературою;
- відповіді на основні питання практичних занять;
- обговорення проблемних питань в групі на практичному занятті;
- самостійна робота над виконанням завдань для самоперевірки знань;

Основним методом навчання дисципліни є лекції, які проводяться в спеціальних аудиторіях з використанням технічних засобів та практичні заняття.

Оцінка за змістовий модуль навчальної аудиторної роботи складається з суми балів за поточну успішність та ПМК.

Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових балів, одержаних за всі форми навчальної діяльності, що підлягають оцінюванню.

Зарахування студенту кредитів з дисципліни проводиться тільки за умов наявності позитивних оцінок (не менше 60% балів із можливих) з усіх її модулів.

Оцінка поточного контролю знань студентів виставляється за:

- систематичність та активність роботи на практичних заняттях (при цьому оцінюється рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних заняттях, активність при обговоренні питань, що винесені на практичні заняття, розв'язання практичних завдань, експрес-контролю, тощо);
- самостійну роботу студентів, яка повинна бути невід'ємною частиною матеріалу, який вивчається на аудиторних заняттях.

За умов не виконання практичного заняття, студент зобов'язаний його відпрацювати під керівництвом викладача та захистити у час передбачений графіком консультацій викладача.

Результати поточного контролю відображаються у журналах обліку успішності викладача, журналах відпрацювань на кафедрі, журналах модульного контролю.

Самостійна робота студентів полягає в опрацюванні матеріалу лекцій, а також в підготовці до практичних занять, підготовки до поточного контролю з модулів дисципліни та ПМК. Оцінка проводиться безпосередньо перед початком кожного практичного заняття. При наявності відповідей на питання, які були відведені на самопідготовку – 6-4 бали. Сумарна максимальна кількість балів за семестр дорівнює 40 балів.

Підсумковий модульний контроль (ПМК) проводиться з метою оцінки результатів навчання після закінчення логічно завершеної частини лекційних та практичних занять з певної дисципліни – змістового модуля.

ПМК може проводитися у формі тестів, контрольних робіт, розв'язання практичних завдань, виконання індивідуальних робіт, розв'язання виробничих ситуацій (кейсів) тощо.

ПМК повинен оцінюватись 10 балів, при чому сума балів за ПМК1 та ПМК2 повинна складати не більше 20 балів. Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових балів, одержаних за всі форми навчальної діяльності, що підлягають оцінюванню. Зарахування студенту кредитів з дисципліни проводиться тільки за умов наявності позитивних оцінок (не менше 60% балів із можливих) з усіх її модулів.

Студент отримує допуск до складання ПМК лише у разі виконання всіх видів навчальної роботи змістовного модуля даної дисципліни. Студентам, які без поважних причин, пропустили ряд занять і не опанували вчасно відповідну дисципліну в повному обсязі. Інший термін проведення ПМК з дозволу декана факультету. Максимальна загальна оцінка в цьому випадку за

ПМК і змістовий модуль, яка виставляється студенту, не може перевищувати оцінку «Е».

Перескладання ПМК з метою підвищення позитивної оцінки не допускається. Студентам, які з різних поважних причин, підтверджених документально, пропустили ряд занять і не опанували вчасно відповідну дисципліну в повному обсязі, призначається інший термін проведення ПМК з дозволу декана факультету.

Загальна підсумкова оцінка за результатами поточного контролю та інших модулів, що входять до структури залікового кредиту, оформлюється під час останнього семінарського (практичного, лабораторного) заняття відповідного семестру.

Кількість балів з дисципліни вноситься до відомості обліку успішності і є основою для визначення загальної успішності студента з певної дисципліни з переводом в оцінки національної шкали та шкали ECTS.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Виступи на практичних заняттях – через тиждень.

Критерії оцінювання виступів на практичному занятті.

Роботи студентів оцінюються відповідно до якості виступу та шляхом тестування за допомогою тестових завдань наприкінці заняття.

0-1 бали – мінімальне розкриття питання теми, відсутня логіка і фактологічні помилки. Вірних відповідей на тести від 20 до 30%;

1,1-2 балів – розкриті основні проблеми питання теми, є певно логіка у розкритті питання. Вірних відповідей на тести від 31 до 50%;

2,1-5 балів - розкриті проблеми питання теми, логічність у розкритті питання, немає фактичних помилок і плутанини у термінології. Вірних відповідей на тести від 55 до 80%;

5,1-7 балів – повністю розкриті питання теми, незаперечна логіка у розкритті питання, відсутні фактичні помилки, дається чітке визначення термінів. Вірних відповідей на тести від 81 до 100%;

Відпрацювати практичне заняття можна тільки один раз.

Засвоєння матеріалу що викладається на лекціях контролюється при проведенні поточного контролю і виконанні тестових завдань.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				балів
			годин				
			лк	лаб	сем. (пр.)	СРС	
Змістовий модуль 1.. Поняття та види інтелектуальної власності							
1-2	Лекція 1	Поняття та джерела інтелектуальної власності	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 1	Поняття та джерела інтелектуальної власності	-	-	2	-	10
	Самостійна робота 1	Основні теорії у сфері інтелектуальної власності	-	-	-	10	6
3-4	Лекція 2	Авторське право	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 2	Поняття та ознаки авторського права	-	-	2	-	7
	Самостійна робота 2	Майнові права автора та іншої особи, що має авторське право. Право на авторську винагороду.	-	-	-	10	7
5-6	Лекція 3	Суміжні права	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 3	Суб'єкти та об'єкти суміжних прав	-	-	2	-	6
	Самостійна робота 3	Використання виконання, фонограми, відеограми та передачі (програми) організації мовлення. Терміни дії суміжних майнових прав. Реалізація суміжних прав.	-	-	-	10	7
	ПМК 1	Підсумковий	-	-	-	-	10

		контроль за змістовий модуль 1					
Всього за змістовий модуль 1 - 42 год.			6		6	30	50
Змістовий модуль 2. Патентні та напатентні об'єкти інтелектуальної власності							
11-12	Лекція 4	Промислова власність	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 4	Суб'єкти та об'єкти промислової власності			2		5
	Самостійна робота 4	Значення, види та зміст науково-технічної інформації. Право на конфіденційну (нерозкрити) інформацію.	-	-	-	7	5
13-14	Лекція 5	Патентування винаходів (корисних моделей)	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 5	Патентування винаходів (корисних моделей)	-	-	2	-	5
	Самостійна робота 5	Процедура подання заявки на одержання патенту.	-	-	-	8	5
15-18	Лекція 6	Інші форми інтелектуальної власності	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 6	Непатентні форми інтелектуальної власності.			2		5
	Самостійна робота 6	Поняття та ознаки компонування інтегральної мікросхеми. Поняття та ознаки раціоналізаторської пропозиції. Складання, поняття та розгляд заяви на раціоналізаторську пропозицію.				8	5
	Лекція 7	Захист та охорона інтелектуальної власності	2				
	Практичне заняття 7-8	Захист інтелектуальної власності у цивільному, кримінальному та адміністративному	-	-	4		5

		праві				
	Самостійна робота 7	Захист та охорона інтелектуальної власності. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності.			7	5
	ПМК 2	Підсумковий контроль за змістовий модуль 2				10
Всього за змістовий модуль 2 – 48 год.			8		10	30
Всього з навчальної дисципліни - 90 год.			14		16	60

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЦО ВІНОСЯТЬСЯ НА МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ПМК 1

1. Історія становлення та розвитку правової охорони результатів інтелектуальної власності в Україні та у світі.
2. Загальна характеристика основних теорій у сфері інтелектуальної власності.
3. Загальна характеристика деліктної, рентної, персональної теорій інтелектуальної власності.
4. Сутність теорії права нематеріальних благ.
5. Поняття та зміст інтелектуальної власності.
6. Співвідношення понять інтелектуальної власності та власності.
7. Види інтелектуальної власності.
8. Система джерел права інтелектуальної власності.
9. Угода ТРІПС: загальна характеристика.
10. Автор як суб'єкт інтелектуальної власності.
11. Поняття співавторства та його види.
12. Володільці прав інтелектуальної власності.
13. Правонаступництво та спадкоємство прав інтелектуальної власності.
14. Вільні користувачі прав інтелектуальної власності.
15. Поняття, ознаки та сутність об'єктів інтелектуальної власності.
16. Способи використання об'єкта інтелектуальної власності.
17. Поняття правового захисту інтелектуальної власності.
18. Форми захисту прав інтелектуальної власності: судові та позасудові.
19. Державний контроль у сфері інтелектуальної власності.
20. Суб'єкти авторського права.
21. Об'єкти авторського права.
22. Майнові та особисті немайнові права автора.
23. Право слідування та терміни охорони авторських прав.
24. Охороноздатність за авторським правом матеріалів, розміщених у мережі Інтернет.

25. Види та зміст авторських прав в Інтернеті.
26. Поняття, ознаки та види авторського ліцензійного договору.
27. Поняття, ознаки та види суміжних прав.
28. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав.
29. Використання виконання, фонограми, відеограми та передачі (програми) організації мовлення.
30. Поняття та засоби охорони суміжних прав.
31. Поняття та ознаки промислової власності.

ПМК 2

1. Набуття та зміст права промислової власності.
2. Поняття та ознаки винаходу як об'єкта промислової власності.
3. Поняття та ознаки корисної моделі як об'єкта інтелектуальної власності.
4. Поняття та ознаки промислового зразка як об'єкта інтелектуальної власності.
5. Захист права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок.
6. Поняття та ознаки недобросовісної конкуренції.
7. Поняття та ознаки компонування інтегральної мікросхеми.
8. Придатність компонування інтегральної мікросхеми для набуття права інтелектуальної власності на нього.
9. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми.
10. Захист права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми.
11. Охорона репрографії.
12. Аудіо- і відеозаписи.
13. Супутники, типи супутників.
14. Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції.
15. Правова охорона селекційних досягнень.
16. Порядок та умови патентування сортів рослин та порід тварин.
17. Поняття та ознаки товарного знаку.
18. Комерційні найменування та їх види.
19. Роль та функції товарних знаків у суспільному виробництві.
20. Види знаків та вимоги, яким вони повинні відповідати, щоб набути правової охорони.
21. Міжнародно-правовий захист від комерційних підробок.
22. Набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення.
60. Права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

РЕКОМЕНДОВАНА ІТЕРАТУРА

Нормативна література.

1. Цивільний кодекс України: Наук.-практ. коментар: У 2 ч. / За заг. ред. Я. М. Шевченко. — К.: Ін Юре, 2004. — Ч.2. — 896 с.
2. Закон України “Про авторське право і суміжні права” // ВВР України. — 1994. — № 13. — Ст. 64.
3. Закон України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” // ВВР України. — 1994. — № 7. Ст. 32.
4. Закон “Про охорону прав на промислові зразки” // ВВР України. — 1994. — № 7. Ст. 34.
5. Закон України “Про географічні назви” від 31.05.05 № 2604- IV.
6. Про охорону прав на сорти рослин //Відомості Верховної Ради (ВВР) – 1993 - N 21, ст.218
7. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» // Відомості Верховної Ради (ВВР) – 1994 - N 7, ст. 36
8. Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» //Відомості Верховної Ради (ВВР) – 1998 - N 8, ст. 28
9. Інструкція щодо підготовки опису до патенту на винахід (корисну модель) до публікації від 17.11.94 № 132: Зареєстровано Мін’юстом України від 27.12.94 № 319/529.
10. Наказ “Про затвердження Інструкції про порядок ознайомлення з матеріалами заявки на винахід (корисну модель) та відомостями, що занесені до Державного реєстру патентів України на винаходи і Державного реєстру патентів України на корисні моделі” від 09.03.95 № 45 . Зареєстровано Мін’юстом України від 21.03.95 № 76/612.
11. Наказ “Про затвердження Порядку розгляду заявки на винахід (корисну модель)” від 29.11.96 № 244 : Зареєстровано Мін’юстом України від 20.12.96 № 730/1755 .

Основна

1. Н.М. Кушнарєнко, Організація та методика науково- дослідницької діяльності: Підручник/ Н.М. Кушнарєнко. 3 – е вид., стер. – К.: Знання – Прес, 2003, - 295 с.
2. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник/ В. М. Шейко. - 5-те вид.,стереот.. - К.: Знання, 2006. - 307 с
3. Кринецький І.І. Основи наукових досліджень: підручник./ Кринецький І.І. - Київ-Одеса, Вища школа, 1981. - 208 с.
4. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник/О. В. Крушельницька. - К.: Кондор, 2010. - 206 с
5. Василенко П.Г., Основи наукових досліджень. Механізація сільськогосподарського виробництва: навч. посібник/ Василенко П.Г., Погорельий Л.В. – К.: Вища школа. Гол. изд., 1985. – 266 с.

6. В.И. Крутов Основы научных исследований.: Учебник для техн. вузов/ В.И. Крутов, И.М. Грушко и др./ - М.: Высш. школа, 1989.
7. Чурсин Н.Н. Популярная информатика. – К.: Техника, 1982. – 158 с.
8. Петрук В.Г. Основы науково - дослідної роботи: навч. посібник/ В. Г. Петрук, Є. Т. Володарський, В. Б. Мокін. - Б.м.: УНІВЕРСУМ, 2006. - 144 с
9. Реклейтис Оптимизация в технике.: Учебник / Реклейтис, Регсдейл, Рейвиндран: пер. с англ. – М.: Мир, 1985. – 180 с.
10. Альтшуллер Г.С. Творчество как точная наука: теория решения изобретательских задач. : учеб.пособие/ Альтшуллер Г.С. Сов. Радио. – 1979. – 184 с.
11. Андрощук Г. К., Работягова Л. І. Патентне право: правова охорона винаходів. Навч. посіб. — К.: МАУП, 1999.
12. Варфоломеева Ю. А. Интеллектуальная собственность в условиях инновационного развития: Моногр. — М.: Ось-89, 2006. — 144 с.
13. Гражданское право: В 2 т. Т. II. Полутом 1: Учебник /Отв. ред. проф. Е. А. Суханов — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: БЕК, 2000. — 704 с.
14. Гришаев С. П. Интеллектуальная собственность: Учеб. пособие. - М.: Юность, 2003. — 238 с.
15. Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні.- К.: Юрінком Інтер, 2001. - 256 с.
16. Довгерт А. С. Байбарза В. І. Охорона авторських прав. - К., 1987. - 48 с.
17. Дробязко В. С., Дробязко Р. В. Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 512 с.
18. Охорона інтелектуальної власності в Україні / С. О. Довгий, В. О. Жаров, В. О. Зайчук та ін. — К.: Форум, 2002. — 320 с.
19. Панкеев И. А. Авторское право: Курс лекций. — М.: ВК, 2005. — 270 с.
20. Підпригора О. А., Підпригора О. О. Право інтелектуальної власності України: Навч. посіб. для студ. юрид. вузів і фактів. — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 336 с.
21. Право інтелектуальної власності в Україні: Підручник / За ред. О. А. Підпригори. — К., 2002.

Допоміжна

1. Василенко П.М. Основы научных исследований. Механизация сельского хозяйства: Учебник для техн. вузов/ Василенко П.М. – К. Вища школа, 1985,-266 с.
2. Довідник здобувача наукового ступеня: 36. нормат. документів та інформац. матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації/ ВАК. - 3-те вид., випр. та доп.. - Б.м.: Толока, 2004. - 69 с
3. Кандиба А.М. Менеджмент наукового дослідження: навч. посібник/ А. М. Кандиба. - К., 2007Аграрна наука. - 217 с

4. Лудченко А.А. Основы научных исследований: учеб. пособие/ Я.А.Лудченко, Т.А.Примаков; Под. ред. А.А.Лудченко. -2-е изд., стереот.. - Б.м.: Знання, 2001. -113с

5. Наринян А.Р. Основы научных исследований: учеб.пособие/А.Р. Наринян; В.А.Поздеев. - Б.м.: Изд-во Европейского ун-та, 2002. -110с- (Европейский ун-т)

6. В. О. Єщенко Основи наукових досліджень в агрономії: підручник/ В. О. Єщенко [и др.]; за ред. В. О. Єщенка. - К.: Дія, 2005. - 288 с

14. Дворянкин О. А. Защита авторских и смежных прав. Ответственность за их нарушение. Уголовно-правовой аспект / Предисл. Э. П. Гаврилова. — М.: Весь мир, 2002. — 464 с.

14. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Навчально-інформаційний портал ТДАТУ – [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - <http://nip.tsatu.edu.ua>

2. Література наукової бібліотеки ТДАТУ - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>

3. Сайт кафедри «Електроенергетики і автоматизації» - (Електронний ресурс). – Режим доступу. : www.asv-tdatu.narod.ru

4. Інтелектуальна власність і авторське право в Internet - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - <http://www.a-pravo.kiev.ua>: 8080

5. Захист інтелектуальної власності (юридичні консультації) - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - <http://www.customslegal.com>

6. The European Patent Office - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - <http://www.european-patent-office.org/online/index.html>

7. Всесвітня організація інтелектуальної власності (World Intellectual Property) - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - <http://www.wipo.int>

8. Державний департамент інтелектуальної власності - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - <http://www.spou.kiev.ua>

9. Спеціалізована БД "Винаходи (корисні моделі) в Україні - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - base.ukrpatent.org/searchINV

10. База даних містить рецензовані наукові журнали - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - www.springerlink.com

11. Інформаційно-пошукова система-каталог еКнига - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - ekniga.com.ua

12. Наукова бібліотека України ім. Вернадського - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - www.nbuv.gov.ua

13. Інститут дистанційного навчання (універсальна бібліотека з інформаційних дисциплін) - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - www.intuit.ru intuit

14. Науково технічна бібліотека - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - www.sciteclibrary.ru/rus

15. Довідник споживача електричної енергії - [Електронний ресурс].- Режим доступу.: - www.e-meter.info/rules -

Нотатки

